

Н. ВОРОНОВА

Професійна етика і культура використання цифрових архівів та інтерактивних платформ
у підготовці майбутнього вчителя історії

DOI 10.31865/2414-9292.23.2025.334007

УДК 37.014.25:004

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА І КУЛЬТУРА ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ АРХІВІВ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

Надія Воронова

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID h0000-0001-7957-1655
voronova.ns@ukr.net

Анотація У сучасному світі, що швидко змінюється, цифрові технології відіграють ключову роль у всіх сферах життя, включаючи освіту. Підготовка майбутніх вчителів історії вимагає інтеграції новітніх інструментів та ресурсів, таких як цифрові архіви та інтерактивні платформи. Стаття присвячена дослідженню професійної етики та культури використання цих цифрових ресурсів у процесі підготовки педагогів. Вона розглядає етичні дилеми, пов'язані з доступом, використанням та поширенням історичних даних у цифровому форматі, також питання автентичності, авторського права та відповідального ставлення до інформації. Особливу увагу приділено формуванню культури використання цифрових інструментів, що включає критичне мислення, медіаграмотність та здатність ефективно інтегрувати цифрові ресурси у навчальний процес. Аналізується роль вищих навчальних закладів у формуванні цих компетенцій, необхідність розробки чітких етичних кодексів, рекомендацій для майбутніх вчителів історії. У статті обґрунтовується, що лише за умови усвідомленого та етично відповідального використання цифрових архівів та інтерактивних платформ майбутні вчителі зможуть повною мірою реалізувати потенціал цифрових ресурсів для поглибленого вивчення історії та формування у своїх учнів критичного мислення і дослідницьких навичок.

Ключові слова: професійна етика; цифрові архіви; інтерактивні платформи; вчитель історії; підготовка педагогів; медіаграмотність; авторське право.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасна освітня парадигма передбачає широке впровадження цифрових технологій у навчальний процес. У підготовці майбутніх вчителів історії це набуває особливого значення, оскільки цифрові архіви та інтерактивні платформи відкривають безпрецедентні можливості для доступу до історичних джерел, візуалізації даних та створення захоплюючих навчальних матеріалів. Однак, поряд з перевагами, виникають і значні виклики, пов'язані з професійною етикою та культурою використання цих ресурсів. Неконтрольований доступ до величезних обсягів інформації, питання її достовірності, захисту авторських прав, конфіденційності та відповідального поширення вимагають глибокого розуміння етичних норм та формування

відповідних компетенцій у майбутніх педагогів. Без чіткого усвідомлення цих аспектів, використання цифрових інструментів може призвести до спотворення історичної правди, порушення етичних стандартів та зниження якості освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання цифровізації освіти та використання новітніх технологій у навчальному процесі є предметом інтенсивних досліджень як в Україні, так і за кордоном. Воронова, Прокопенко, Подніглазов (2025) досліджують україно-польські історико-культурні комунікації в добу цифровізації. Значна увага приділяється інтеграції цифрових архівів та баз даних у викладання історії (Кузьменко, 2019; Петренко, 2021). Дослідники підкреслюють потенціал цих ресурсів для розвитку критичного мислення та формування дослідницьких навичок у студентів (Литвин, 2020). Водночас, все більше публікацій висвітлюють етичні аспекти використання цифрових технологій в освіті. Так, Гаврилова (2018) акцентує на проблемах академічної доброчесності в умовах цифрового середовища, а Ковальчук (2022) розглядає питання авторського права та інтелектуальної власності в контексті використання освітніх цифрових ресурсів. Воронова, Шалашна (2021) аналізують модернізацію змістового наповнення дисциплін історико-культурологічного циклу в контексті цифровізації освіти. Деякі автори порушують питання медіаграмотності та критичного оцінювання інформації в епоху фейків та дезінформації (Смірнова, 2020). Проте, комплексних досліджень, що повною мірою охоплювали б професійну етику та культуру використання цифрових архівів та інтерактивних платформ саме у підготовці майбутнього вчителя історії, бракує. Існуючі праці часто фокусуються на технічних аспектах використання або на загальних етичних принципах, не надаючи конкретних рекомендацій для педагогічної практики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є аналіз професійної етики та формування культури використання цифрових архівів та інтерактивних платформ у підготовці майбутнього вчителя історії. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі **завдання**: визначити основні етичні принципи, що регулюють використання цифрових історичних ресурсів; проаналізувати виклики та ризики, пов'язані з недобросовісним або неетичним використанням цифрових архівів та інтерактивних платформ; обґрунтувати необхідність формування у майбутніх вчителів історії компетенцій з медіаграмотності та критичного оцінювання цифрової інформації; розробити рекомендації щодо інтеграції етичних аспектів та формування культури використання цифрових ресурсів у навчальні програми для підготовки вчителів

історії.

Результати дослідження. Цифрові архіви є фундаментальним ресурсом для підготовки вчителя історії. Сучасна епоха, що характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій та глобальною цифровізацією, кардинально змінює підходи до освіти, зокрема до підготовки фахівців. Для майбутнього вчителя історії це означає необхідність володіння не лише ґрунтовними знаннями з предмета, а й умінням ефективно використовувати цифрові ресурси. У цьому контексті цифрові архіви постають як незамінний інструмент, що збагачує професійну підготовку та дозволяє формувати у студентів ключові компетентності. Цифрові архіви – це систематизовані колекції оцифрованих або народжених у цифровому вигляді документів, які зберігаються, обробляються та робляться доступними за допомогою інформаційних технологій. На відміну від традиційних паперових архівів, цифрові значно розширюють можливості доступу, пошуку та аналізу інформації. До типології цифрових архівів, що є релевантними для підготовки вчителя історії, можна віднести:

- державні цифрові архіви: офіційні сховища оцифрованих документів національного та регіонального значення. В Україні це, наприклад, електронні ресурси Державної архівної служби України (www.archives.gov.ua), що надають доступ до фондів центральних та регіональних державних архівів. Особливу роль відіграє Галузевий державний архів СБУ, що поступово відкриває доступ до документів радянських спецслужб, та Архів національної пам'яті (офіційно – Архів Українського інституту національної пам'яті), який зосереджений на розкритті документів про тоталітарні режими;

- цифрові колекції бібліотек та музеїв: багато великих бібліотек та музеїв світу активно оцифровують свої фонди, створюючи унікальні колекції. Прикладами є Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (її електронні ресурси містять значні масиви історичних документів, періодичних видань), а також міжнародні платформи, такі як Europeana (www.europeana.eu), що об'єднує мільйони оцифрованих матеріалів з тисяч європейських культурних установ, або Digital Public Library of America (DPLA) (dp.la);

- проєктні та тематичні цифрові архіви: спеціалізовані бази даних, створені в рамках дослідницьких проєктів або присвячені конкретним історичним подіям, періодам чи особистостям. Наприклад, «Електронний архів українського визвольного руху» (avr.org.ua) або численні цифрові ініціативи, присвячені Голокосту, Другій світовій війні тощо;

- приватні та корпоративні архіви, доступні онлайн: деякі організації чи

навіть приватні особи створюють власні цифрові колекції, які можуть бути цінними джерелами.

Інтеграція цифрових архівів у процес підготовки майбутнього вчителя історії надає низку беззаперечних переваг, які неможливо досягти виключно за допомогою традиційних методів. Розширюється доступ до першоджерел, цифровізація знімає географічні та часові обмеження, дозволяючи студентам працювати з документами, які раніше були доступні лише вузькому колу дослідників у конкретних архівних установах. Включає, також, раритетні видання, рукописи, фото- та аудіоматеріали, які можуть бути унікальними за своєю цінністю. Наприклад, вивчення щоденників діячів УНР, листів з фронту Другої світової війни чи документів про Голодомор стає можливим без фізичного відвідування архівів.

Можливим є глибоке занурення в історичні події, контекст, прямий доступ до автентичних документів дозволяє студентам формувати власне, не опосередковане, розуміння минулого. Вони можуть досліджувати різні точки зору, аналізувати мову епохи, виявляти причинно-наслідкові зв'язки на основі безпосередніх свідчень, що сприяє розвитку емпатії та більш нюансованого сприйняття історії. Розвиваються навички критичного аналізу та інтерпретації інформації, робота з цифровими архівами вимагає від майбутнього вчителя не лише вміння знаходити інформацію, а й критично її оцінювати. Це передбачає встановлення автентичності – перевірку походження документа, його цілісності; виявлення упереджень, розуміння авторської позиції, контексту створення документа. Порівняльний аналіз актуалізує зіставлення інформації з різних джерел для формування об'єктивного висновку. Інтерпретація передбачає осмислення значення документа в ширшому історичному контексті. Згадані навички є ключовими для формування компетентного вчителя, який здатен навчити учнів самостійно мислити та аналізувати.

Слід зазначити про формування дослідницьких навичок. Цифрові архіви стають ідеальним майданчиком для проведення міні-досліджень, написання курсових робіт, підготовки проєктів. Студенти можуть самостійно формулювати гіпотези, шукати відповідні джерела, систематизувати дані та робити власні висновки, моделюючи реальний процес наукового дослідження. Це стимулює розвиток академічної доброчесності та самостійності. Розширюються предметні знання та спеціалізації, різноманітність тематичних цифрових архівів дозволяє студентам поглибити знання з конкретних періодів, регіонів або проблем, які їх особливо цікавлять, а також розвивати спеціалізацію у певних галузях історичної науки (наприклад, усна історія, мікроісторія, історія повсякденності).

Методичні аспекти використання цифрових архівів у освітньому процесі є досить важливими у фаховій підготовці майбутніх учителів історії та громадянської освіти. Ефективна інтеграція цифрових архівів у підготовку вчителя історії вимагає розробки відповідних методичних підходів. Навчання студентів ефективним стратегіям пошуку в цифрових базах даних (використання ключових слів, фільтрів, розширеного пошуку). Окремий акцент має бути зроблений на методах верифікації інформації, перевірки її достовірності, оскільки цифровий простір містить значну кількість неперевіраних або фейкових даних. Викладач повинен демонструвати приклади критичної оцінки джерел. Розробка завдань, що передбачають аналіз змісту документів (включаючи візуальні та аудіо), їх атрибуцію, виділення ключових фактів та ідей. Це може включати створення хронологічних таблиць, ментальних карт, анотованих списків джерел. Навчання принципам наукового цитування та бібліографічного опису цифрових джерел є критично важливим.

Майбутні вчителі повинні не лише споживати інформацію, а й створювати власні освітні продукти, як от створення тематичних колекцій оцифрованих документів для уроків (наприклад, «Голодомор очима очевидців: Документи з архівів»); підготовка інтерактивних презентацій з використанням фотографій, карт, відео з цифрових архівів; розробка навчальних завдань для учнів з використанням фрагментів архівних документів (наприклад, «Розшифруй лист», «Проаналізуй фотографію»); створення віртуальних виставок на основі оцифрованих матеріалів. Здобувачі можуть розробляти сценарії уроків, де цифрові архівні матеріали є ключовим компонентом, або брати участь у міні-проєктах, що імітують реальні історичні дослідження. Наприклад, дослідження конкретної особистості на основі її особової справи, вивчення історії вулиці чи будинку через архівні плани та фотографії. Інтеграція цифрових архівів у підготовку вчителя історії – це не просто додавання нових інструментів, а якісна зміна підходу до вивчення історії. Вона сприяє формуванню не лише предметних знань, а й критичного мислення, дослідницьких навичок, цифрової грамотності та здатності до інноваційної педагогічної діяльності, що є запорукою успішної професійної реалізації майбутнього фахівця в умовах сучасної школи.

Сучасна педагогіка вимагає від вчителя не лише передачі знань, а й організації активної навчальної діяльності, стимулювання критичного мислення та формування навичок ХХІ століття. У цьому контексті інтерактивні платформи стають потужним інструментом, що дозволяє вибудувати динамічний та захопливий освітній процес у підготовці майбутнього вчителя історії, суттєво розширюючи традиційні рамки аудиторного навчання. Інтерактивні

платформи – це онлайн-середовища та програмні інструменти, що забезпечують активну взаємодію користувача (студента, викладача) з навчальним контентом, іншими учасниками освітнього процесу та системою в цілому. Вони надають можливості для створення, розповсюдження та споживання освітнього контенту в динамічному, часто ігровому форматі.

Для підготовки вчителя історії найбільш релевантними є такі типи інтерактивних платформ: масові відкриті онлайн-курси (MOOC): платформи, що пропонують доступ до навчальних курсів від провідних університетів та освітніх організацій. Приклади: Coursera (www.coursera.org), EdX (www.edx.org), українські Prometheus (prometheus.org.ua), EdEra (ed-era.com). Вони часто містять курси з методології історії, історіографії, спеціальних історичних дисциплін, що дозволяє студентам поглибити свої знання та освоїти сучасні підходи до викладання. Платформи для створення інтерактивного контенту: інструменти, що дозволяють розробляти власні інтерактивні навчальні матеріали без глибоких знань програмування. До них відносяться: ThingLink (www.thinglink.com): для створення інтерактивних зображень, відео та 360-градусних турів з "гарячими точками" (посиланнями, текстом, медіа). H5P (h5p.org) – для створення різноманітних інтерактивних елементів (вікторини, інтерактивні відео, хронологічні лінії, картки-пам'ятки) для вбудовування в інші платформи. Genially (genial.ly) – для розробки інтерактивних презентацій, інфографіки, квестів. Google Arts & Culture (artsandculture.google.com) надає доступ до колекцій музеїв світу, а також дозволяє створювати власні віртуальні виставки та історії.

Існують платформи для віртуальних музеїв та виставок, інтерактивних карт і хронологічних ліній – віртуальні тури по музеях (наприклад, Лувр, Британський музей, Національний музей історії України, Меморіал «Бабин Яр»); StoryMaps (storymaps.arcgis.com) або Google My Maps: для створення географічно прив'язаних історичних наративів. TimelineJS (timeline.knightlab.com) для створення інтерактивних хронологічних ліній. Платформи для співпраці та управління навчанням (LMS) – системи, що забезпечують організацію навчального процесу, комунікацію, обмін матеріалами, контроль знань. Приклади: Google Classroom, Microsoft Teams, Moodle. Вони дозволяють створювати віртуальні навчальні аудиторії, розподіляти завдання, збирати роботи, проводити онлайн-дискусії.

Використання інтерактивних платформ у підготовці вчителя історії та громадянської освіти сприяє формуванню цілого комплексу ключових професійних компетентностей. Інформаційно-цифрова компетентність є

базовою в цифрову епоху. Здобувачі вчать не лише знаходити, а й ефективно обробляти, систематизувати, зберігати, аналізувати та презентувати цифрову інформацію, критично оцінювати її джерела та використовувати відповідні цифрові інструменти. Робота з інтерактивними платформами формує навички кібербезпеки та відповідального використання цифрових ресурсів. Дидактична компетентність – інтерактивні платформи надають майбутньому вчителю інструментарій для розробки та реалізації інноваційних дидактичних підходів, створення інтерактивних завдань, як от розробка вікторин, квестів, інтерактивних ігор, симуляцій, що підвищують залученість учнів та сприяють кращому засвоєнню матеріалу. Використання гейміфікації передбачає впровадження ігрових елементів у навчальний процес для підвищення мотивації та інтересу до вивчення історії, створення віртуальних уроків з використанням мультимедійних елементів, інтерактивних завдань та можливостей для зворотного зв'язку.

Проектувальна компетентність передбачає те, що здобувачі освіти навчаються самостійно розробляти та реалізовувати власні освітні проекти з використанням різноманітних цифрових інструментів. Це може бути створення онлайн-виставок на основі цифрових архівів (використання ThingLink, Genially), розробка інтерактивних карт історичних подій (використання StoryMaps, Google My Maps), створення мультимедійних навчальних посібників з історії, проектування віртуальних екскурсій по історичних місцях. Розвиток комунікативної компетентності продукує те, що інтерактивні платформи сприяють розвитку навичок ефективної комунікації в цифровому середовищі, як от організація спільної роботи студентів над проектами (за допомогою Google Docs, Microsoft Teams), проведення онлайн-дискусій, вебінарів, «круглих столів» на історичні теми, навчання ефективній взаємодії з учнями та батьками через цифрові канали. Розкриємо розвиток дослідницької компетентності. Хоча цифрові архіви є основним ресурсом для досліджень, інтерактивні платформи також сприяють її розвитку через можливість проведення віртуальних екскурсій по об'єктах культурної спадщини та аналізу їх значення, дослідження інтерактивних баз даних та статистичних показників, представлених на платформах, створення власних інтерактивних візуалізацій даних.

Практична реалізація інтеграції інтерактивних платформ може включати розробку інтерактивних лекцій та семінарів, як от використання Genially для створення захопливих презентацій з вбудованими вікторинами, відео та інтерактивними елементами, що дозволяють студентам взаємодіяти з матеріалом під час лекції. Практичним елементом створення віртуальних екскурсій є,

наприклад, завдання для студентів – розробити віртуальну екскурсію по історичному місцю (наприклад, по Києво-Печерській Лаврі, Хотинській фортеці) з використанням 3D-моделей (якщо доступні), панорамних фото, відео та інтерактивних «гарячих точок» (ThingLink), що ведуть до архівних документів, біографій діячів тощо. Здобувачі можуть розробляти історичні квести для школярів на базі Genially або H5P, де для просування по сюжету потрібно знайти відповіді в цифрових архівах, проаналізувати карти чи хронологічні лінії. Використання LMS (Google Classroom, Moodle) для проведення синхронних та асинхронних обговорень історичних проблем, створення спільних документів, де студенти колективно працюють над аналізом джерел або розробкою навчальних матеріалів. Практичні заняття, на яких студенти опановують StoryMaps або TimelineJS для візуалізації складних історичних процесів, міграцій, воєнних дій, розвитку держав. Інтерактивні платформи не лише модернізують освітній процес, роблячи його більш привабливим та ефективним, а й є ключовим засобом формування у майбутнього вчителя історії педагогічних інноваційних здібностей. Вони дозволяють студентам не лише засвоювати знання, а й активно їх створювати, трансформувати та презентувати, що є критично важливим для підготовки компетентного фахівця, здатного відповідати на виклики сучасної освітньої системи.

Інтерактивні карти – потужний інструмент для візуалізації та аналізу історичних даних, що виходить далеко за межі статичних карт у підручниках. Вони дозволяють майбутнім вчителям історії досліджувати минуле в динаміці, відстежувати зміни та взаємозв'язки між географічним простором та історичними подіями. Інтерактивні карти дозволяють показувати, як змінювалися кордони держав, розселення народів, шляхи міграцій, торгові маршрути тощо. Наприклад, можна створити карту, що демонструє поступове розширення Римської імперії або зміни кордонів України протягом різних історичних періодів. Карти дозволяють побачити, як географічні фактори (рельєф, клімат, наявність ресурсів) впливали на хід історичних подій. Наприклад, можна проаналізувати, як розташування на перетині торгових шляхів сприяло розвитку певних міст, або як гірські хребти ставали природними кордонами.

Взаємозв'язок між різними історичними процесами варто досліджувати за допомогою інтерактивних карти, вони можуть накладати різні шари інформації, показуючи, як різні історичні процеси відбувалися одночасно та впливали один на одного. Наприклад, можна одночасно відобразити на карті території воєнних дій, економічні зони та етнічний склад населення, щоб проаналізувати їх

взаємозв'язок. Інтерактивні карти можуть відображати статистичні дані, пов'язані з географічним розташуванням. Наприклад, можна створити карту, що показує густоту населення в різних регіонах у певний історичний період, або карту, що відображає рівень промислового розвитку в різних областях. карти можуть використовуватися для створення захопливих історій, пов'язаних з конкретними місцями. Наприклад, можна створити інтерактивну розповідь про подорож Тараса Шевченка Україною, додаючи до карти фотографії, цитати та архівні документи. Наведемо інструменти для створення інтерактивних карт. StoryMaps (ArcGIS StoryMaps) - потужний інструмент для створення карт, що поєднують текст, фотографії, відео та інші медіа. Він дозволяє створювати інтерактивні історії, прив'язані до географічних місць. Google My Maps більш простий інструмент для створення власних карт, що дозволяє додавати маркери, лінії, багатокутники та описи. Leaflet, OpenLayers – бібліотеки JavaScript для створення інтерактивних карт, що вимагають певних навичок програмування.

Здобувачі освіти мають можливість створити інтерактивну карту, що відображає різні хвилі міграцій на території України протягом історії, показуючи напрямки, причини та наслідки цих міграцій. Доцільним є створення карти, що показує хід воєнних дій, зміни ліній фронту, місця ключових битв. Наприклад, можна створити карту, що демонструє хід Другої світової війни на території України. Цікавим для здобувачів освіти є створення карти, що показує етапи розвитку конкретного міста, зміни його планування, появу нових районів; створення карти, що відображає основні торгові шляхи, їх значення для економічного розвитку різних регіонів. Здобувачі можуть створити інтерактивну карту з маршрутом екскурсії, додаючи фотографії, описи та історичні факти про кожну локацію. Пропонуємо використовувати завдання, як от: створити інтерактивну карту, що відображає конкретний історичний процес (на вибір); проаналізувати вплив географічних факторів на хід певної історичної події, використовуючи інтерактивну карту, розробити інтерактивну екскурсію по історичному місцю, створити інтерактивний історичний наратив, використовуючи карту як основу. Використання інтерактивних карт не лише робить вивчення історії більш захопливим та наочним, а й розвиває у майбутніх вчителів навички критичного мислення, аналізу даних, візуалізації інформації та створення інтерактивного навчального контенту.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Дослідження показало, що професійна етика та культура використання цифрових архівів та інтерактивних платформ є наріжним каменем у підготовці сучасного вчителя історії. Етичні принципи, що повинні керувати роботою

майбутнього педагога з цифровими ресурсами, включають: автентичність та достовірність, що передбачає ретельну перевірку джерел та критичне ставлення до інформації; авторське право та інтелектуальна власність, що вимагає належного цитування та дотримання ліцензійних угод; конфіденційність та захист даних, особливо при роботі з особистою інформацією, що може міститися в архівах; відповідальне поширення інформації, що запобігає поширенню неперевіраних даних або матеріалів, що можуть образити чи ввести в оману. Виклики та ризики, пов'язані з неетичним використанням цифрових ресурсів, є значними. Вони включають: поширення фейків та дезінформації, що спотворює історичні події; плагіат та порушення академічної доброчесності; цифрове розділення (digital divide) та нерівний доступ до ресурсів; а також ризик маніпуляції свідомістю учнів через необережне чи упереджене використання інформації.

Формування у майбутніх вчителів історії та громадянської освіти компетенцій з медіаграмотності та критичного оцінювання цифрової інформації є абсолютно необхідним, що передбачає не лише здатність знаходити та використовувати інформацію, але й уміння аналізувати її з різних точок зору, розпізнавати упередженість, оцінювати надійність джерел та виявляти маніпулятивні техніки. Майбутні вчителі повинні володіти навичками верифікації інформації, роботи з першоджерелами в цифровому форматі та розумінням контексту, в якому створювалися та оцифровувалися документи. Інтеграція етичних аспектів та формування культури використання цифрових ресурсів у навчальні програми для підготовки вчителів історії повинна бути системною. Це може бути досягнуто через: включення окремих навчальних модулів з цифрової етики та медіаграмотності до освітніх програм; практичні заняття, де студенти працюють з реальними цифровими архівами та інтерактивними платформами, вирішуючи кейси, пов'язані з етичними дилемами; обов'язкове використання студентами інструментів для перевірки на плагіат та формування навичок належного цитування; заохочення до участі в дискусіях та семінарах, присвячених викликам та можливостям цифрової історії; формування моделі рольового вчителя, який сам є прикладом відповідального та етичного використання цифрових ресурсів.

Важливо, щоб навчальні заклади забезпечували доступ до ліцензованих та перевірених цифрових архівів, а також навчали студентів роботі з різними типами платформ – від музейних колекцій до спеціалізованих баз даних. Культура використання цифрових ресурсів має стати невід'ємною частиною професійної ідентичності майбутнього вчителя історії, що дозволить їм

ефективно та відповідально використовувати весь потенціал цифрової ери для навчання та виховання нових поколінь. Успішна підготовка майбутнього вчителя історії в цифрову епоху неможлива без глибокого розуміння та застосування принципів професійної етики та формування високої культури використання цифрових архівів та інтерактивних платформ. Ми дійшли висновку, що це включає не лише технічні навички роботи з ресурсами, але й критичне мислення, медіаграмотність, відповідальне ставлення до інформації, дотримання авторських прав та усвідомлення потенційних ризиків, пов'язаних з цифровим середовищем. Вищі навчальні заклади відіграють ключову роль у формуванні цих компетенцій через інтеграцію відповідних модулів та практик у навчальні програми.

Перспективи подальших розвідок включають розробку деталізованих етичних кодексів для вчителів історії та громадянської освіти, що працюють з цифровими ресурсами; дослідження впливу використання інтерактивних платформ на формування історичного мислення здобувачів освіти; вивчення психологічних аспектів сприйняття історичної інформації в цифровому форматі та її впливу на формування світогляду; розробку та імплементацію інноваційних методик викладання цифрової історії, що поєднуюватимуть глибоке знання предмету з високою цифровою та етичною культурою. Важливо дослідити, як розвивати наскрізні навички відповідального використання цифрових ресурсів у здобувачів освіти, що є міждисциплінарними і можуть бути застосовані не лише у вивченні історії, а й в інших галузях знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєва, О. В. (2016). Інформаційно-комунікаційні технології у викладанні гуманітарних дисциплін. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*, 1, 102–106.
2. Воронова, Н. & Шалашна, Н. (2021). Модернізація змістового наповнення дисциплін історико-культурологічного циклу в контексті цифровізації освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 15, 62–75. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.15.2021.242938>
3. Воронова, Н. С., Прокопенко, О. В., & Подніглазов, К. Д. (2025). Україно-польські історико-культурні комунікації в добу цифровізації. *Культурологічний альманах*, 1, 302–308. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.34>
4. Гаврилова, І. В. (2018). Академічна доброчесність в умовах цифрового освітнього простору. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 54, 153–158.
5. Ковальчук, В. І. (2022). Авторське право та інтелектуальна власність в контексті використання цифрових освітніх ресурсів. *Проблеми сучасної педагогіки*, 1(2), 78–85.
6. Кузьменко, О. П. (2019). Цифрові архіви як ресурс для історичних досліджень та викладання. *Історичні студії*, 25, 45–52.
7. Литвин, Т. С. (2020). Розвиток критичного мислення студентів засобами цифрових технологій. *Педагогічний вісник*, 3(1), 112–119.

8. Петренко, С. Р. (2021). Інтерактивні платформи у викладанні історії: потенціал та перспективи. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія: Педагогічні науки*, 154, 87–94.
9. Саннікова, А. С. (2015). Використання електронних ресурсів у навчальному процесі вищої школи. *Вища освіта України*, 2(57), 35–39.
10. Смірнова, Л. М. (2020). Медіаграмотність як складова професійної компетентності вчителя. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка*, 1(1), 34–40.
11. Шумська, Н. М. (2010). Цифрова компетентність вчителя: теорія і практика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота*, 19, 179–182.

PROFESSIONAL ETHICS AND CULTURE OF USING DIGITAL ARCHIVES AND INTERACTIVE PLATFORMS IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS

Nadiia Voronova

Doctor habilitated in Pedagogics, Professor
Professor of the Department of Philosophy, History,
Social and Humanitarian disciplines
SHEE “Donbas State Pedagogical University”
Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-7957-1655
voronova.ns@ukr.net

Abstract. The modern educational paradigm involves the widespread implementation of digital technologies in the learning process. In the training of future history teachers, this takes on particular significance, as digital archives and interactive platforms open up unprecedented opportunities for accessing historical sources, visualizing data, and creating engaging educational materials. However, alongside the advantages, significant challenges arise related to professional ethics and the culture of using these resources. Uncontrolled access to vast amounts of information, questions of its authenticity, copyright protection, confidentiality, and responsible dissemination require a deep understanding of ethical norms and the formation of appropriate competencies in future educators. Without a clear understanding of these aspects, the use of digital tools can lead to distortion of historical truth, violation of ethical standards, and a decrease in the quality of the educational process.

The issues of digitalization of education and the use of the latest technologies in the educational process are the subject of intensive research both in Ukraine and abroad. In particular, significant attention is paid to the integration of digital archives and databases into history teaching. Researchers emphasize the potential of these resources for developing critical thinking and forming research skills in students. At the same time, more and more publications highlight the ethical aspects of using digital technologies in education. However, comprehensive studies that would fully cover the professional ethics and culture of using digital archives and interactive platforms specifically in the training of future history teachers are lacking. Existing works often focus on technical aspects of use or general ethical principles, without providing specific recommendations for pedagogical practice.

The purpose of this article is to analyze professional ethics and the formation of a culture of using digital archives and interactive platforms in the training of future history teachers. To achieve this goal, it is necessary to solve the following tasks: identify the main ethical principles governing

the use of digital historical resources; analyze the challenges and risks associated with unfair or unethical use of digital archives and interactive platforms; substantiate the need to form competencies in media literacy and critical evaluation of digital information in future history teachers; develop recommendations for integrating ethical aspects and forming a culture of using digital resources into curricula for history teacher training.

The study showed that professional ethics and the culture of using digital archives and interactive platforms are cornerstones in the training of a modern history teacher. Ethical principles that should guide the future educator's work with digital resources include: authenticity and reliability, which implies careful verification of sources and a critical attitude to information; copyright and intellectual property, which requires proper citation and adherence to licensing agreements; confidentiality and data protection, especially when working with personal information that may be contained in archives; responsible dissemination of information, which prevents the spread of unverified data or materials that may offend or mislead.

The challenges and risks associated with unethical use of digital resources are significant. These include: the spread of fakes and disinformation, which distorts historical events; plagiarism and violation of academic integrity; digital divide and unequal access to resources; and the risk of manipulating students' minds through careless or biased use of information.

The formation of media literacy and critical evaluation of digital information competencies in future history teachers is absolutely essential. This involves not only the ability to find and use information but also the ability to analyze it from different perspectives, recognize bias, evaluate the reliability of sources, and identify manipulative techniques. Future teachers should possess skills in verifying information, working with primary sources in digital format, and understanding the context in which documents were created and digitized.

The integration of ethical aspects and the formation of a culture of using digital resources into curricula for history teacher training must be systemic. This can be achieved through: inclusion of separate educational modules on digital ethics and media literacy in educational programs; practical classes where students work with real digital archives and interactive platforms, solving cases related to ethical dilemmas; mandatory use by students of plagiarism check tools and the formation of proper citation skills; encouragement of participation in discussions and seminars dedicated to the challenges and opportunities of digital history; formation of a role model teacher who exemplifies responsible and ethical use of digital resources.

It is important that educational institutions provide access to licensed and verified digital archives, and teach students how to work with various types of platforms – from museum collections to specialized databases. The culture of using digital resources should become an integral part of the professional identity of a future history teacher, which will allow them to effectively and responsibly use the full potential of the digital era for teaching and educating new generations.

Successful training of future history teachers in the digital age is impossible without a deep understanding and application of the principles of professional ethics and the formation of a high culture of using digital archives and interactive platforms. We concluded that this includes not only technical skills in working with resources but also critical thinking, media literacy, a responsible attitude to information, adherence to copyright, and awareness of potential risks associated with the digital environment. Higher educational institutions play a key role in forming these competencies through the integration of relevant modules and practices into educational programs.

Keywords: professional ethics; digital archives; interactive platforms; history teacher; teacher training; media literacy; copyright.

REFERENCES

1. Afanasyeva, O. V. (2016). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii u vykladanni humanitarnykh dystsyplin* [Information and communication technologies in teaching humanities]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Seriya:*

Pedahohichni nauky, 1, 102–106. [in Ukrainian].

2. Voronova, N., & Shalashna, N. (2021). Modernizatsiia zmistovoho napovnennia dystsyplin istoriko-kulturolohichnoho tsykladu v konteksti tsyfrovizatsii osvity [Modernization of the content of disciplines in the historical and cultural cycle in the context of the digitalization of education]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*, 15, 62–75. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.15.2021.242938> [in Ukrainian].

3. Voronova, N. S., Prokopenko, O. V., & Podnihlazov, K. D. (2025). Ukraino-polski istoriko-kulturni komunikatsii v dobu tsyfrovizatsii [Ukrainian-Polish Historical and Cultural Communications in the Age of Digitalization.]. *Kulturolohichniy almanakh*, 1, 302–308. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.34> [in Ukrainian].

4. Havrylova, I. V. (2018). Akademichna dobrochesnist v umovakh tsyfrovoho osvitnoho prostoru [Academic integrity in the digital educational space]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, 54, 153–158. [in Ukrainian].

5. Kovalchuk, V. I. (2022). Avtorske pravo ta intelektualna vlasnist v konteksti vykorystannia tsyfrovyykh osvitnikh resursiv [Copyright and intellectual property in the context of using digital educational resources]. *Problemy suchasnoi pedahohiky*, 1(2), 78–85. [in Ukrainian].

6. Kuzmenko, O. P. (2019). Tsyfrovi arkhivy yak resurs dlia istorychnykh doslidzhen ta vykladannia [Digital archives as a resource for historical research and teaching]. *Istorychni studii*, 25, 45–52. [in Ukrainian].

7. Lytvyn, T. S. (2020). Rozvytok krytychnoho myslennia studentiv zasobamy tsyfrovyykh tekhnologii [Development of critical thinking in students by means of digital technologies]. *Pedahohichniy visnyk*, 3(1), 112–119. [in Ukrainian].

8. Petrenko, S. R. (2021). Interaktyvni platformy u vykladanni istorii: potentsial ta perspektyvy [Interactive platforms in history teaching: potential and prospects]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Serii: Pedahohichni nauky*, 154, 87–94. [in Ukrainian].

9. Sannikova, A. S. (2015). Vykorystannia elektronnykh resursiv u navchalnomu protsesi vyshchoi shkoly [Use of electronic resources in the educational process of higher education]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 2(57), 35–39. [in Ukrainian].

10. Smirnova, L. M. (2020). Mediagramotnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti vchytelia [Media literacy as a component of a teacher's professional competence]. *Osvitni innovatsii: filosofii, psykholohiia, pedahohika*, 1(1), 34–40. [in Ukrainian].

11. Shumska, N. M. (2010). Tsyfrova kompetentnist vchytelia: teoriia i praktyka [Digital competence of a teacher: theory and practice]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pedahohika, sotsialna robota*, 19, 179–182. [in Ukrainian].

Матеріали надійшли до редакції
15.01.2025 р.